
KÖZÉPKOR

Beatrix királyné levelei

Aragóniai Beatrixot Hunyadi Mátyás feleségét, a humanizmus magyarországi pártfogójaként ismerik, valamint a magyar–olasz kapcsolatok szimbólumaként is számon tartják.

Jelen kötet dokumentumgyűjtemény, mely Beatrixnak családjával folytatott levelezését tartalmazza 1476–1508-ig. A címzett legtöbbször testvére, Eleonóra, testvérének férje – a ferrarai herceg – Ercole d’ Este, valamint az ő gyermekeik.

A levelek *Enrica Guerra* gondozásában jelentek meg eredeti olasz „udvari” nyelven, mely a mai laikus olvasó számára nehezen olvasható, mivel a korszakra jellemzően a művelt, előkelő írott szövegek igen nagy mennyiségű latin kifejezést, üdvözlést, levélformára jellemző részleteket tartalmaztak. Ugyanakkor a korszakkal foglalkozó kutatók, történészek és művészettörténészek jelentős új forráshoz jutottak, hiszen a levelek különböző levéltárakban, gyűjteményekben és könyvtárakban találhatók, és eddig nehezebben voltak kutathatóak. Enrica Guerra kutatásához *Berzeviczy Albert* gyűjtőmunkáját és eredményeit is felhasználta, aki korábban részletesen foglalkozott Aragóniai Beatrix életével és leveleivel.

Beatrix Hunyadi Mátyás második felesége volt. Podjebrád Katalin, Podjebrád György lánya előzte meg, aki 1464-ben, fiuk születése után nem sokkal meghalt a csecsemővel együtt. Beatrixnak szintén volt egy korábbi jegyese, hat éves korában apja eljegyezte a sessai herceg, Marino Marzano fiával, Gian-Battista Marzanóval, ám ezt az eljegyzést felbontották árulás gyanúja miatt. Ezután több házassági ajánlat érkezett I. Ferdinándhoz, végül 1474-ben megegyezett Hunyadi Mátyással az eljegyzésről. A magyar királynak ekkor még nem volt házasságból született fiú gyermeke, és a fiatal Beatrix hercegnőben látta a törvényes trónörökös lehetőségét. Az esküvői egyezményt 1476. szeptember 15-én Nápolyban kötötték meg, ahol Beatrix jelképesen megkapta a magyar koronát. Három nappal később elindult Magyarországra. Az út közel három hónapig tartott, melynek végén december 10-én találkozott Mátyással Székesfehérváron¹. Néhány nappal később

1 1476-ban Alba Regalis.

megtörtént hivatalos koronázása is, majd december 22-én Budán megtartották a hivatalos esküvői ceremóniát is. Beatrix magát 1465 nyaratól kezdve nevezi magyar királynénak, mely levelei aláírásában is megmutatkozik.

A magyar történetírók szerint Beatrix zárkózott személyiségű uralkodónő volt. Legfőbb időtöltéseként az itáliai humanista kultúra átültetésén munkálkodott a magyar udvari kultúrába. A magyar politikai életben látószólag nem vett részt, férje döntéseibe nem szólt bele, ám leveleiből, és későbbi politikai intézkedéseiből kiderül, hogy valójában tudatában volt fontos stratégiai helyzetének, melyet apja jelölt ki számára, amikor Mátyással összeházasította. Az ő szerepe volt ugyanis, hogy I. Ferdinánd érdekeit érvényesítse a Magyar Királyságban. A felszínen viszont inkább a kulturális élettel foglalkozott, mint a politikaival. Leveleiben igen ritkán írt pozitív beszámolókat Eleonórának a magyarországi politikai életről. Több szakembert is javasolt a ferrarai udvarnak, valamint rendszeresen kérte, küldjenek olasz szakembereket (zenészeket, orvosokat) a magyar királyi udvar számára. Így kerültek hazánkba olyan itáliai humanista művészek, írók, mint Diomedea Caraffa, Roberto Caracciolo, Pietro Bono, Pietro Ransano, Antonio Bonfini. Mivel Mátyás is lelkes pártfogója volt a művészeteknek, udvartartásukban igen gazdag zenei, irodalmi és kulturális élet zajlott. Beatrixnek saját kórusa volt, ő maga játszott hárfán, és állandó együtteseik mellett gyakran hívtak az udvarba európai híru zenészeket és művészeket.

Levelei alapján nem volt elsődleges szándéka, hogy Mátyást és saját magát elszigetelje a magyar környezettől, inkább biztonságot és támaszt jelentett számára az olaszos környezet, és családjának tagjai, akikre később támaszkodni kívánt. Eleonóra és Ercole lányait Mátyás királyságában kívánta férjhez adni, majd fiaikat próbálta maga köré szervezni, ám egyik törekvése sem valósult meg Hippolit érsekségének kivételével.

Első komoly politikai megmozdulásai akkor mutatkoztak meg, mikor az esztergomi érsek elhunyt. Ekkor több levélben kéri testvérét Eleonórát, és férjét, adják neki gyermeküket, Ippolito d'Estet (Estei Hippolitot), hogy Mátyás esetleges halála esetén rá támaszkodhasson. Ezt a törekvését Mátyás is támogatta. Ő is írt levelet I. Ferdinándnak, melyben arra kéri, küldje el a fiút nekik. Miután Estei Hippolit szülei beleegyeztek, az alig ötéves fiút kinevezték esztergomi érseknek. Ez volt Beatrix első nyilvános törekvése arra, hogy olyan politikai befolyással bíró itáliai emberekkel vegye magát körül Magyarországon, akik a későbbiekben is támogatni fogják. Miután Mátyás Corvin Jánost jelölte ki utódjának, Beatrix magának követelte az uralkodói posztot arra az esetre, ha Mátyás meghalna.

Utóbbi lépése tette világhosszá a kutatók számára, hogy Beatrix tudatában

volt annak, milyen fontos politikai szerepet bízott apja rá ezzel a házassággal.

1490-ben, Mátyás halála után II. Ulászlót támogatta Corvin Jánossal szemben. Esztergomban rendezkedett be, és innen próbálta érvényre juttatni törekvését a korona megtartására. Ebben az évben házasságot kötött II. Ulászlóval, a házasságkötés azonban érvénytelen volt, mivel annak szövegében szándékos hibát ejtettek. Beatrix 1492-ben ismerte el bukását. Viszátért Itáliába, Ischia szigetén és Nápolyban élt 1508-ban bekövetkezett haláláig, ahol saját bukásán kívül családja bukásának is szemtanúja volt. Talán az innen írott leveleinek aláírása mutatja legjobban személyes fájdalmát: „la infelicissima Reina de Hungaria et Bohemia”².

Enrica Guerra nagy igényességgel rendszerezte a leveleket. Kronologikus sorrendben szerepelnek, keletkezési dátummal és helyszínnel, sorszámozással, feltüntetve az eredeti levél lelőhelyét. Az aposztrofálás modern írásmód szerint egységes, ahogy a szerző egységesítette a magázó levelezés nagybetűs írásmódját is. A kötet fontos forrásanyagot tartalmaz az olasz-magyar kapcsolattörténet szempontjából, mely igen hasznos lenne, ha magyar nyelven is megjelenhetne legalább egy válogatás formájában.

Enrica Guerra: *Il carteggio tra Beatrice d'Aragonia e gli Estensi 1476–1508*, (Aragóniai Beatrix és az Esték levelezése 1476–1508), Aracne, Roma, 2010, 290.

Kádár Anett Julianna

2 Magyarország és Bohémia boldogtalan királynője.